

застосовується тримання під вартою, стануть більш ефективними, якщо діяльність слідчого, прокурора, слідчого судді та суду буде повною мірою врегульована, адже застосування такого запобіжного заходу має найбільшу кількість обмежень, зокрема: особа позбавляється особистої свободи, неодинокі випадки коли деякі заарештовані підпадають під вплив рецидивістів чи інших небезпечних злочинців; терплять знущання в місцях позбавлення волі.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

2. Гольцов А. Т. Заключение под стражу в Российской Федерации: дис. канд. юрид. наук. М., 2006. С. 47.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року № 4651-VI . URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

4. Справа "Нечипорук і Йонкало проти України" (Заява N 42310/04) веб-сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683

Козиря А.

курсант

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*Науковий керівник – професор
кафедри кримінального права та
кримінології, д.ю.н., доцент
Шаблистий В.В.*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАВІДОМІСТЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Тривалий час в теорії кримінального права не приділяли належної уваги злочинам, основним елементом яких є категорія завідомості, навіть не зважаючи на те, що проблеми притягнення до кримінальної відповідальності за ці злочини існували у судовій практиці. Проте останнім часом ця ситуація у кримінально-правовій науці зазнала змін. Вчені України стали приділяти увагу вивченню злочинів проти правосуддя, включати відповідну тематику до планів наукової активності.

У теорії кримінального права завідомо невинною особою визнають: особу, притягнуту як обвинуваченого, яка або взагалі не вчиняла злочин, або вчинила не той злочин, у вчиненні якого її звинувачують (Бокоч І. М.) [1, с. 77–81]. Схоже визначення запропонував М.А. Кауфман. Він вважає, що завідомо невинною має визнаватися особа: 1) якщо події злочину взагалі не було; 2) якщо в діянні відсутні ознаки складу злочину, 3) якщо потерпілому

інкримінується злочин, вчинений іншою особою [2, с. 66].

Р.В. Вереша у своїй дисертації «Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину» зазначив, що якщо у нормі Особливої частини КК України не передбачено форму вини і немає жодного з термінів, які б її визначали, тоді відповідний злочин може бути вчинений як умисно, так і з необережності [3 с. 55–56].

При цьому інколи мають місце певні ускладнення при встановленні суб'єктивної сторони складу злочину, наприклад, якщо йдеться про складну вину, тобто поєднання в межах вчинення одного злочину умислу та необережності. У чинному КК України термін «завідомо» вживається 36 разів (двічі у Загальній частині КК України). Зокрема, за відомість як ознака складу злочину передбачена у 34 статтях Особливої частини КК України: у 26 нормах за відомість є ознакою основного складу (ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 151, ч. 1 ст. 1591, ч. 1 ст. 198, ч. 1 ст. 205-1, ч. 1 ст. 220-1, ч. 1 ст. 220-2, ч. 1 ст. 222, ч. 1 ст. 223-1, ч. 1 ст. 223-2, ч. 1 ст. 259, ч. 1 ст. 287, ч. 1 ст. 321-1, ч. 1 ст. 325, ч. 1 ст. 351, ч. 1 ст. 351-1, ч. 1 ст. 366, ч. 1 ст. 3661, ч. 1 ст. 371, ч. 1 ст. 372, ч. 1 ст. 375, ч. 1 ст. 383, ч. 1 ст. 384, ч. 1 ст. 386, ч. 1 ст. 431), у 8 нормах (п. 2 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 136, ч. 3 ст. 158, ч. 3 ст. 201, ч. 4 ст. 321-1, ч. 2 ст. 358, ч. 4 ст. 358, ч. 2 ст. 371) – кваліфікованого і особливо кваліфікованого складів злочину.

А.В. Наумов зазначив, що за відомість розуміється як достеменна обізнаність, переконаність [2, с. 55]. У цей термін вкладається зміст достеменної обізнаності, повного усвідомлення факту певного порушення закону (наприклад, за відомо неправдиве показання або за відомо неправдиве повідомлення про злочин).

Як ознака суб'єктивної сторони складу злочину за відомість часто застосовується законодавцем для характеристики потерпілої особи, а саме: вчинення злочину по відношенню до особи, яка перебувала за відомо для винуватого у безпорадному стані; вчинення злочину по відношенню до особи яка за відомо для винуватого не досягла вісімнадцятирічного віку; вчинення злочину по відношенню до жінки, яка за відомо для винуватої особи перебувала у стані вагітності.

Для встановлення того, який вплив має за відомість на форму вини і роль цієї ознаки у визначенні суб'єктивної сторони складу злочину, потрібно чітко встановити, яких об'єктивних ознак вона стосується, тобто які фактичні обставини мають бути достеменно відомими суб'єкту для визнання наявності певного злочину, передбаченого Особливою частиною КК України. Таких обставин досить багато. За відомість може стосуватись фактичного характеру дій винуватої особи (неправдивість розповсюджуваних відомостей), правового значення вчинюваних дій (неправосудність вироку, неправомірність дій), настання можливих наслідків, ознак характеристики потерпілої від злочину особи (неповнолітній вік, вагітність), властивостей предмета злочину (розголошення відомостей, які є за відомо заборонені для

цього) тощо. Враховуючи зазначене, завідомість належить до характерних ознак саме інтелектуального ставлення суб'єкта до цих обставин.

Вважаємо необґрунтованим посилення на те, що завідомість завжди свідчить лише про прямий умисел в межах реалізації суб'єктивної сторони складу злочину.

На нашу думку, необхідно зазначити, що хоча у переважній більшості випадків, завідомість свідчить саме про умисну форму вини (вид умислу прямий), однак можливі і такі ситуації, коли завідомість може бути ознакою злочину, вчиненого з необережності. Так, психічне ставлення суб'єкта до суспільно небезпечних діянь може полягати у злочинній самовпевненості (наприклад, ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленими правилами, надати таку допомогу, якщо йому завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого – ч. 1 ст. 139 КК України). Також на нашу думку завідомість може бути ознакою злочину вчиненого за наявності злочинної недбалості. Так, наприклад, при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 133 КК України, суб'єкт знає про наявність у нього венеричної хвороби, але може легковажно не передбачати можливості зараження такою хворобою іншої особи. Адже, саме тому завідомість необхідно розглядати не лише як самостійно існуючу ознаку суб'єктивної сторони, не пов'язуючи її із іншими елементами складу злочину, а лише у зв'язку із ними і обов'язково як ознаку умислу чи необережності при визначенні форм та видів вини.

Під час нашого аналізу суб'єктивної сторони конкретних складів злочинів потрібно також дати відповідь на питання не лише про форму вини, але і про характер психічного ставлення винуватої особи до об'єктивних ознак складу злочину. Інколи термін «завідомість», який використовується у диспозиції норм Особливої частини КК України, визначає таке ставлення.

Однак питання щодо характеру психічного ставлення суб'єкта злочину до об'єктивних ознак складу злочину не знайшло повного вирішення у теорії кримінального права.

Ми згодні з думкою деяких вчених, що вказівка у складах умисних злочинів на завідомість була б зайвою, якби умисна форма вини передбачала обов'язкове усвідомлення суб'єктом всіх об'єктивних ознак злочину.

1. Бокоч І.М. Завідомо невинний як потерпілий у складі злочину, передбаченому ст.372 Кримінального кодексу України «Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності». *Форум права*. 2012. № 2. С. 77–81. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12bimdkv.pdf> (дата звернення: 21.05.2019 р.)

2. Наумов А.В. Российское уголовное право. Особенная часть: курс лекций : в 2-х томах :Т. 2. Москва : Юрид. лит., 2004. 832 с.

3. Вереша Р.В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину: дис. ... д.ю.н.: 12.00.08. Київ, 2017. 681 с.